

**ВІД БРЮССЕЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ 1998 РОКУ
ДО РЕГЛАМЕНТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
BRUSSELS II:
ШЛЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ УНІФІКАЦІЇ НОРМ
МІЖНАРОДНОЇ ПІДСУДНОСТІ СПРАВ ЗІ СПОРІВ
ПРО БАТЬКІВСЬКУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

Ю. ЧЕРНЯК

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри міжнародного приватного права
Інституту міжнародних відносин
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)*

Сучасне європейське приватне право передбачає гармонізацію та уніфікацію норм не лише матеріального, але й процесуального права. Сьогодні в рамках Європейського Союзу (далі — ЄС) діє дев'ять регламентів і низка директив, які стосуються різних аспектів міжнародного цивільного судочинства: вручення документів, збирання доказів, міжнародної підсудності, визнання і виконання судових рішень, доступу до правосуддя, медіації та надання послуг адвокатами. Своєму швидкому та ефективному розвитку в державах — членах ЄС міжнародне цивільне процесуальне право завдячує насамперед Амстердамській угоді (далі — Угода) 1997 р. До набуття цією Угодою чинності у 1999 р. вплив ЄС на правове регулювання цивільного процесу був дуже обмежений, оскільки органи ЄС були позбавлені компетенції ухвалювати правові акти в цій сфері. Амстердамська ж угода визначила можливість ЄС встановлювати заходи, які стосуються сфери судового співробітництва у цивільних справах з «іноземною складовою». Це дає підстави стверджувати, що Амстердамська угода 1997 р., поряд із Європейською конвенцією 1950 р. про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 6), стала правовою основою гармонізації та уніфікації цивільного процесуального права в європейських державах. Крім того, не останню роль у цьому процесі відіграли й певні історичні чинники та правові традиції. Це, зокрема, багато в чому схожі підходи європейських держав до врегулювання міжнародного цивільного процесу — завдяки впливу на законодавство кожної держави континентальної Європи тією чи іншою мірою римського права, і також, як відзначив сучасний швейцарський уче-

© Ю. Черняк, 2012

ний С. Баумгартнер, прагматичного підходу невеликих за розміром європейських держав до врегулювання відносин із державами-сусідами [1, 7–8].

Якщо ж говорити про уніфікацію міжнародного цивільного процесу з розгляду саме міжнародних сімейних спорів, то варто вказати на ще одну важливу передумову її успішності. Ідеться про діяльність міжнародної організації *Комісії з європейського сімейного права*, яку було засновано 1 вересня 2001 р. і основною ціллю якої стало вивчення та узагальнення теоретичного і практичного досвіду гармонізації сімейного права в Європі. Задля реалізації цієї цілі правознавці, що входять до складу Комісії з європейського сімейного права (далі — Комісія), на основі порівняння правових норм сімейного і процесуального законодавства різних європейських держав намагаються виробити спільні підходи щодо правового регулювання та розв'язання сімейно-правових питань і, що, імовірно, найважливіше для України, досліджують роль майбутніх, потенційних держав — членів ЄС у процесі гармонізації сімейного права. Результатом роботи цієї Комісії стало прийняття також Принципів європейського сімейного права стосовно батьківської відповідальності, розділ 8 яких безпосередньо присвячено процедурі розгляду спорів про батьківську відповідальність.

Беззаперечним доказом того, що уніфікація норм цивільного процесу в рамках ЄС здійснюється ефективно, є той факт, що найстаріша та найавторитетніша у світі міжнародна організація, яка опікується питаннями уніфікації норм приватного права, — Гаазька конференція з міжнародного приватного права — враховує досвід ЄС при розробці універсальних багатосторонніх конвенцій з питань міжнародного цивільного процесу. Одним із завдань, які входять до порядку денного цієї організації, проте які вже вдалося реалізувати Раді ЄС, є уніфікація норм міжнародної підсудності, визнання та виконання судових рішень у справах, що впливають із сімейних відносин, зокрема, у справах про батьківську відповідальність, про розірвання шлюбу та встановлення режиму сепарації. Так, 27 листопада 2003 р. Рада ЄС прийняла Регламент № 2201/2003 про міжнародну підсудність, визнання та виконання судових рішень у шлюбно-сімейних справах та справах про батьківську відповідальність. Цей Регламент набув чинності з 1 березня 2005 р. і замінив Регламент Ради ЄС № 1347/2000 від 29 травня 2000 р., який мав аналогічну назву і діяв у державах — членах ЄС з 1 березня 2001 р.

Першоосновою обох вказаних регламентів ЄС є Брюссельська конвенція про міжнародну підсудність та визнання і виконання судових рішень у сімейних справах, підписана державами — членами ЄС 28 травня 1998 р. І хоча ця конвенція так і не набула чинності, факт її підписання, безперечно, має історичне значення і заслуговує на увагу. Як справедливо вказала шведська професор М. Янтера-Яреборг, член Робочої групи щодо поширення Брюссельської конвенції на сферу сімейного права та експерт Комісії з європейського сімейного права, «підписання Брюссельської конвенції 1998 р. засвідчило, що сімейно-правові справи розглядаються як важлива складова європейської інтеграції і що держави — члени ЄС, незважаючи на істотні розбіжності у внутрішньому та міжнародному сімейному праві, спроможні домовитися щодо уніфікованих норм, які стосуються транскордонних ситуацій» [2, 3]. Сама ж Рада ЄС визначила підписання конвенції як «прорив — імовірно, найбільший з часів вступу в силу Мааст-

рихтської угоди — у створенні європейського правового простору для відчутної користі людей Європи» [3]. Дійсно, цей документ мав неабияке значення для пересічних європейців: сучасне сімейне право зазнає дуже серйозного впливу інтеграції держав, адже тоді, коли люди мають можливість вільно пересуватися, вони нерідко одружуються, створюють сім'ї, розлучаються з іноземцями чи за кордоном і, звичайно, зацікавлені в тому, щоб їхній сімейно-правовий статус визнавався принаймні тими державами, з якими вони та їхні діти безпосередньо пов'язані. Брюссельська конвенція 1998 р., а в подальшому прийнятий на її основі Регламент *Brussels II* створив правове підґрунтя для реалізації цього завдання.

Регламент Ради ЄС про міжнародну підсудність, визнання та виконання судових рішень у шлюбно-сімейних справах та справах про батьківську відповідальність має офіційну скорочену назву — *Brussels II*, оскільки безпосередньо пов'язаний із Регламентом *Brussels I* — Регламентом Ради ЄС № 44/2001 про міжнародну підсудність та визнання і виконання судових рішень у цивільних і торговельних справах (був підписаний 22 грудня 2000 р., набув чинності 1 березня 2002 р., є правонаступником Брюссельської конвенції 1968 р. за аналогічною назвою). Варто зробити застереження про те, що у Брюссельській конвенції 1968 р. та у Регламенті Ради ЄС *Brussels I* закріплено у тому числі й норми, які регулюють міжнародну підсудність, визнання та виконання судових рішень у справах, які впливають із аліментних зобов'язань. Однак, саме Регламент ЄС *Brussels II* (далі — Регламент, *Brussels II*) став першим діючим актом ЄС, який безпосередньо стосується основних сімейно-правових спорів, але виключно в аспекті міжнародного приватного права, і тому визначається європейськими правознавцями як документ, що позначив початок «європеїзації» сімейного права [4].

Регламент *Brussels II* регламентує одразу декілька питань, які пов'язані із провадженням у міжнародних сімейних справах, — це питання міжнародної підсудності, визнання та виконання іноземних судових рішень, питання судового співробітництва, а також співвідношення положень Регламенту із положеннями Гаазьких «дитячих» конвенцій, які мають подібні із Регламентом предметні сфери застосування та коло держав-учасниць, що є членами ЄС¹. Відповідно до ст. 1(1), Регламент *Brussels II* застосовується до двох категорій справ:

перша категорія — це справи про розлучення, встановлення режиму сепарації (аналог — інститут окремого проживання у сімейному праві України) та недійсність шлюбу;

друга категорія — це справи про встановлення, здійснення, передачу, обмеження чи припинення батьківської відповідальності. Термін «батьківська відповідальність», яким оперує зазначений правовий акт ЄС, має дещо інше значення порівняно з тим, який зміст вкладено у цей термін внутрішнім сімейним законодавством України. Так, керуючись ст. 1 Регламенту, «батьківська відповідальність» означає всі права та обов'язки, що стосуються особи дитини та її май-

---

¹ Ідеться про чинні для держав — членів ЄС та для України Гаазьку конвенцію 1980 р. про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей та Гаазьку конвенцію 1996 р. про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей.

на, які надані фізичній чи юридичній особі на підставі судового рішення, норми права чи угоди, яка має юридичну силу. Цей термін включає права опіки та права доступу (п. 7). Таке визначення в цілому відповідає концепції батьківської відповідальності, що існує у внутрішньому праві країн ЄС, де остання визначається як комплекс обов'язків, прав та привілеїв, які є основою правовідносин між дитиною та кожним із її батьків або тими особами, котрі замінюють дитині її рідних батьків [5]. Категорія справ про батьківську відповідальність, на яку поширюються норми Регламенту *Brussels II*, є доволі об'ємною і включає справи про: а) права опіки і права доступу; б) піклування, кураторство, патронат, аналогічні інститути; в) призначення та повноваження будь-якої особи чи органу, які мають зобов'язання щодо особи дитини чи її майна, допомагають дитині та представляють дитину; г) влаштування дитини до прийомної сім'ї чи до іншої інституційної форми; д) вжиття заходів, які спрямовані на управління та збереження майна дитини.

Питанню міжнародної підсудності вказаних категорій справ у Регламенті *Brussels II* відведено окремий розділ — розділ II «Підсудність» (ст. 3—18). Аналіз його правил дозволяє виділити три найсуттєвіші, на нашу думку, новели правового регулювання цього питання.

Перша новела — визначення міжнародної загальної підсудності для справ зі спорів про батьківську відповідальність за критерієм звичайного місця проживання дитини. Відповідно до ч. 1 ст. 8 Регламенту, у справах про батьківську відповідальність щодо дитини юрисдикцію, за загальним правилом, мають суди держави-учасниці, у якій дитина має звичайне місце проживання на час подання позову. Дане правило міжнародної загальної підсудності суттєво відрізняється від тих правил, які закріплено Регламентом Ради ЄС № 44/2001 про міжнародну підсудність та визнання і виконання судових рішень у цивільних і торговельних справах (основний критерій підсудності — суд доміцилію дитини) та які було викладено у Гаазькій конвенції 1961 р. про повноваження органів та право, що застосовується щодо захисту неповнолітніх (основний критерій підсудності — суд громадянства дитини), проте повністю узгоджується із правилами підсудності, що закріплені у Гаазькій конвенції 1996 р. про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей (ч. 1 ст. 5).

Є декілька причин і передумов, чому автори Регламенту *Brussels II* віддали перевагу все-таки концепції визначення міжнародної підсудності за звичайним місцем проживання дитини. По-перше, ця концепція є відображенням однієї із тенденцій сучасного міжнародного права й міжнародного цивільного процесуального права щодо встановлення більш гнучких колізійних норм і правил підсудності. Ця тенденція найяскравіше виявляється в закріпленні такої колізійної прив'язки, як «право, з яким правовідношення має найбільш тісний зв'язок» (*proper law*) та юрисдикційного правила про «суд, з яким спір має найбільш тісний зв'язок» (*proper forum*) та «найбільш зручний суд» (концепція *forum shopping* і концепція *forum non conveniens*). По-друге, сама концепція визначення юрисдикції щодо вжиття заходів захисту дитини і її майна за звичайним місцем проживання дитини видається логічною. Адже саме юрисдикційні органи держави

звичайного місця проживання дитини: 1) територіально є найбільш доступними для дитини та її законних представників; 2) можуть об'єктивно дослідити умови проживання та виховання дитини. Як зазначається у преамбулі Регламенту *Brussels II*, підстави підсудності справ про батьківську відповідальність визначено Регламентом з урахуванням найкращих інтересів дитини і принципу близькості. Це означає, що підсудність насамперед визнається за судом тієї держави-учасниці, де дитина має звичайне місце проживання; винятками є справи, коли звичайне місце проживання дитини змінюється або коли суб'єктами батьківської відповідальності укладається угода (п. 12). Отже, в основі даного правила — намір максимально наблизити юрисдикційний орган до дитини: презюмується, що у сімейних справах щодо дитини, які мають іноземну складову, саме суд держави звичайного місця проживання дитини є територіально найбільш доступним для дитини та її законних представників; і саме цей суд може найповніше дослідити умови проживання та виховання дитини на час подання позову.

Разом з цим, концепція звичайного місця проживання дитини — як критерій встановлення юрисдикції справи, породжує низку питань практичного характеру, оскільки Регламент ЄС *Brussels II*, як і Гаазькі «дитячі» конвенції, не містить її визначення. Зрозуміло, що правильна правова кваліфікація звичайного місця проживання дитини є основою належного врегулювання процесуальних відносин з іноземним елементом за участю дитини. Необхідність визначення звичайного місця проживання постає також при з'ясуванні такого важливого з практичної точки зору питання, як співвідношення Гаазької конвенції 1996 р. та Регламенту ЄС *Brussels II*. Предметна сфера застосування обох правових актів є подібною: і Регламент ЄС № 2201/2003, і Гаазька конвенція 1996 р. містять правила визначення міжнародної підсудності, визнання та виконання судових рішень у справах про батьківську відповідальність. Тому для того, щоб визначити, який міжнародно-правовий документ застосовується до конкретної ситуації, варто дати відповідь у тому числі на питання: чи має дитина, щодо якої виник спір, звичайне місце проживання на території держави — члена ЄС, чи ні. Наразі проблема кваліфікації звичайного місця проживання дитини як критерію визначення міжнародної підсудності частково вирішується за допомогою Рішень Європейського суду справедливості (далі — *ЕСЖ*), які закріплюють офіційне тлумачення норм Регламенту [6; 7].

Європейські юристи, на основі аналізу судової практики застосування Регламенту ЄС *Brussels II* засвідчують, що держави — члени ЄС виявляють тенденцію до припущення того, що вони є компетентними в силу знаходження звичайного місця проживання дитини на території їхньої держави; «здається, що вони або не витрачають достатньо часу на вивчення фактів, на яких базується звичайне місце проживання, або тлумачать факти, що свідчать про знаходження звичайного місця проживання дитини у їхній державі більш сприятливо, ніж ті, що вказують на протилежний результат» [8]. Питання визначення концепції звичайного місця проживання дитини як основи підсудності справи щодо неї, критеріїв, на основі яких воно має встановлюватися, доречність закріплення легального визначення цієї концепції на рівні міжнародного документа наразі ще не має остаточного вирішення і продовжує залишатися предметом офіційного тлумачення *ЕСЖ* та наукового дослідження.

Друга новела — врегулювання проблеми конкуренції юрисдикції держав-учасниць. Проблема конкуренції юрисдикцій (*lis pendens-related actions*) породжує питання про те, яким чином мають розвиватися події, хто і які саме процесуальні дії має вчинити, якщо у судових установах принаймні двох держав заявлено позовні вимоги з одного і того самого предмета, з одних і тих самих підстав та які стосуються одних і тих самих сторін. Питання *lis pendens-related actions* залишається одним із найскладніших у сфері міжнародного цивільного процесу. Разом з цим воно постає доволі часто, оскільки сучасні правові документи, у тому числі й Регламент ЄС *Brussels II*, у багатьох випадках передбачають, поряд із згаданим вище загальним критерієм визначення міжнародної підсудності, правила спеціальної (альтернативної) підсудності, коли позов на вибір позивача може бути пред'явлений у суді однієї із декількох визначених правовим актом держав. Ще одна передумова виникнення проблеми конкуренції юрисдикцій у справах про батьківську відповідальність — це встановлення у ст. 12 Регламенту *Brussels II* можливості «пророгації підсудності», яка передбачає право сторони подати позов до суду держави — члена ЄС, у якій дитина не має звичайного місця проживання, проте з якою має істотний зв'язок. Цю норму, незважаючи на її назву, не можна віднести до класичних правил договірної підсудності, оскільки, надаючи позивачеві можливість відступити від правил міжнародної загальної підсудності, вона водночас обмежує цей вибір конкретними варіантами юрисдикції.

Регламент ЄС *Brussels II* врегулює ситуації конкуренції юрисдикцій у ст. 19. На нашу думку, визначений у Регламенті підхід до врегулювання має дві основні позитивні риси зазначеного правила регламенту. Це правило спрямоване на подолання ризику винесення судових рішень, які суперечать одне одному. Крім цього, це правило певною мірою забезпечує економію процесуальних засобів та усуває ризик недоцільних відмов суду від своєї юрисдикції, оскільки встановлює, що суд, який порушив провадження у справі другим, спочатку лише зупиняє провадження, для того щоб переконатися у тому, що суд, який першим прийняв тождяну справу до провадження, не відмовляється від своєї юрисдикції щодо неї і буде її вирішувати. Якщо ж суд, який порушив провадження у справі першим, все-таки відмовляється від своєї юрисдикції, то сторони не повинні порушувати нове провадження з цієї справи в суді іншої держави-учасниці, оскільки суд, який порушив провадження у справі другим, за даних обставин відновлює його.

Правило конкуренції юрисдикцій і, зокрема, ст. 19 Регламенту ЄС *Brussels II* неодноразово ставали об'єктом тлумачення *ECJ*. У зв'язку із ускладненням категорії справ про батьківську відповідальність і поширенням практики застосування заходів забезпечення позову у цій категорії справ, особливої гостроти набуло питання щодо того, як має розвиватися цивільний процес, якщо суд однієї із держав — членів ЄС відкрив провадження у справі першим винятково з метою застосування попередніх заходів забезпечення позову про батьківську відповідальність, а суд іншої держави — члена ЄС — розпочав процес з метою розгляду і вирішення по суті заявленого позову [9].

Третя новела — встановлення дозволу на передачу справи із суду однієї держави — члена ЄС до суду іншої держави — члена ЄС і врегулювання порядку здійснення такої передачі справи. Встановлення дозволу на таку передачу справи — це

ще один шлях усунення потенційних конфліктів юрисдикцій у справах про батьківську відповідальність. Стаття 15 Регламенту *Brussels II* передбачає, що суд, який відкрив провадження у справі, може передати справу до суду іншої держави-учасниці, якщо останній має краще місцезнаходження для слухання справи. Суд може передати як усю справу, так і її окрему частину. Загалом закріплення на рівні міжнародного документа правила такого змісту — це одна із основних тенденцій сучасного розвитку інституту міжнародної підсудності. Це правило є втіленням концепції *«forum shopping»*, що означає право вибору позивачем найбільш зручного для нього суду з урахуванням його місцезнаходження, репутації, процедури розгляду справи, матеріального права, за яким вирішуватиметься спір, місцеперебування учасників спору та свідків, місцезнаходження доказів у справі. Концепція *«forum shopping»* має свої витоки у закріпленій у системі загального права концепції *«forum non conveniens»*, що використовується для визначення суду, з яким справа має найбільш реальний і істотний зв'язок [10, 27]. Правило ст. 15 Регламенту ЄС *Brussels II* співзвучне із нормами інших двох сучасних базових документів, що уніфікують процесуальні норми, — ст. 8 Гаазької конвенції 1996 р. про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей та ст. 2.5 Принципів і п. 4.6 Правил міжнародного цивільного процесу, що є спільним проектом Американського інституту права та Міжнародного інституту з уніфікації приватного права (УНІДРУА) 2003 р. [11]. Правила передачі справи, сформульовані ст. 15 Регламенту ЄС, заслуговують позитивного відгуку, оскільки вони закладають основу для вирішення низки непростих з практичної точки зору питань: на якій стадії цивільного процесу і за яких обставин це питання взагалі може бути порушено; за чиєю ініціативою має відбуватися передача справи, яке правове значення має позиція з цього питання кожної із сторін справи; якими критеріями має керуватися суд при передачі справи; чи може суд іншої держави, якому передано справу, відмовитися від її розгляду і які правові наслідки такої відмови.

Хоча Регламент *Brussels II* діє у державах ЄС вже понад сім років, практично він майже невідомий вітчизняним правознавцям. Незважаючи на це, Регламент має бути об'єктом всебічного детального аналізу, оскільки відображає загальні тенденції розвитку інститутів міжнародної підсудності, визнання та виконання іноземних судових рішень, є одним із тих документів, які змінили обличчя цивільного процесу в ЄС і сформували нову сферу права — Європейський цивільний процес. Крім того, Регламент закріплює правила, які вочевидь будуть враховані при доопрацюванні всесвітньої конвенції про міжнародну підсудність та визнання й виконання судових рішень у цивільних справах, у приєднанні до якої зацікавлена Україна.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Baumgartner S. P.* The Proposed Hague Convention on Jurisdiction and Foreign Judgments. Trans-Atlantic Lawmaking for Transnational Litigation. — Tübingen : Mohr Siebeck, 2003. — 213 p.

2. *Jünterä-Jareborg M.* Marriage Dissolution in an Integrated Europe: The 1998 European Union Convention on Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters (Brussels II Convention) // Yearbook of Private International Law. — 1999. — Vol. 1. — P. 1–19.
3. Council of the European Union, General Secretariat, Press Release, 8853/98 (Press 167) of Justice and Home Affairs Council Meeting of 28 May 1998.
4. *Shuilleabhain M. N.* Ten Years of European Family Law: Retrospective Reflections from a Common Law Perspective // International and Comparative Law Quarterly. — 2010. — Vol. 59. — P. 1021.
5. [Електронний ресурс] // Сайт «Вікіпедія». — Режим доступу : <http://en.wikipedia.org>
6. *Case C-497/10* // Official Journal of the European Union. — 2011. — С 55/30.
7. *Case C-523/07* // European Court reports. — 2009. — P. I-02805.
8. *Practice Guide of 1 June 2005 for the application of the new Brussels II Regulation (Practice Guide)*, drawn up by the Commission services in consultation with the European Judicial Network in civil and commercial matters (EJN), item II.1, p. 12 [Електронний ресурс] // Сайт European Judicial Network in Civil and Commercial Matters. — Режим доступу : <http://www.ec.europa.eu/civiljustice>
9. *Case C-296/10* *Bianka Purrucker v. Guillermo Vallés Pérez* // Official Journal of the European Union. — 2011. — С 013.
10. *Smirnova K. V.* Some Particularities of Application of «Forum non Conveniens» // Journal of International Private Law. — 2008. — № 3(61). — P. 27.
11. *Principles of Transnational Civil Procedure.* — Cambridge : Cambridge University Press, 2006. — 238 p.

Черняк Ю. В. Від Брюссельської конвенції 1998 року до Регламенту Європейського Союзу *Brussels II*: шлях європейської уніфікації норм міжнародної підсудності справ зі спорів про батьківську відповідальність

Анотація. У статті подано аналіз одного із декількох регламентів ЄС, які змінили обличчя цивільного процесу ЄС, — Брюссельського регламенту № 2201/2003 про міжнародну підсудність та визнання і виконання судових рішень у шлюбно-сімейних справах і справах про батьківську відповідальність (Регламент ЄС *Brussels II*). Особливий акцент зроблено на трьох основних правилах міжнародної підсудності справ про батьківську відповідальність: суд держави звичайного місця проживання дитини як правило міжнародної загальної підсудності, правило конкуренції юрисдикцій та правило передачі справи до більш зручного суду.

Ключові слова: право Європейського Союзу, європеїзація, Регламент ЄС *Brussels II*.

Черняк Ю. В. От Брюссельской конвенции 1998 года до Регламента Европейского Союза *Brussels II*: путь европейской унификации норм международной подсудности дел по спорам о родительской ответственности

Аннотация. В статье проанализировано один из нескольких регламентов ЕС, которые изменили лицо гражданского процесса ЕС — Брюссельский регламент № 2201/2003 о международной подсудности, а также признании и исполнении судебных решений по брачно-семейным делам и делам о родительской ответственности (Регламент ЕС *Brussels II*). Особый акцент сделан на трех основных правилах международной подсудности дел о родительской ответственности: суд государства обычного места проживания ребенка как правило международной общей подсудности, правило конкуренции юрисдикций и правило передачи дела в более удобный суд.

Ключевые слова: право Европейского Союза, европеизация, Регламент ЕС *Brussels II*.

Chernyak Yu. From the Brussels Convention 1998 to the European Union Brussels II Regulation: the Way of European Unification of International Jurisdictional Rules in Matters of Parental Responsibility

Annotation. The article analyses one of the several EU Regulations that have changed the face of civil procedure in the European Union — Regulation № 2201/2003 concerning Jurisdiction and the Recognition and Enforcement of Judgments in Matrimonial Matters and in Matters of Parental Responsibility (Brussels II Regulation). The particular focus is made on the three main points of jurisdiction of the cases on parental responsibility: forum of the habitual residence of the child as the general jurisdictional rule, the rule of *lis (alibi) pendens* and the rule on the transfer of the case to a better placed court.

Key words: European Union law, Europeanization, EU Brussels II Regulation.